

UNIVERSITETLARDA O'ZBEK TILI VA ADABIYOTINI O'QITISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR SAMARADORLIGI

Sadriddinova Zarina Shuhrat qizi

Ipak yo'li innovatsiyalar universiteti assistenti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17333362>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 07-oktabr 2025 yil
Ma'qullandi: 10-oktabr 2025 yil
Nashr qilindi: 11-oktabr 2025 yil

KEY WORDS

raqamli texnologiyalar, ta'lim sifati, o'zbek tili, adabiyot, universitet, metodika, zamonaviy ta'lim vositalari.

ABSTRACT

Maqolada oliy ta'lim muassasalarida o'zbek tili va adabiyotini o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Raqamli platformalarning ta'lim samaradorligiga ta'siri, talabalar mustaqilligini va faolligini oshirishdagi o'rni ochib beriladi. Shuningdek, zamonaviy raqamli vositalar yordamida darslarni tashkil etish metodikasi, ularning ta'lim jarayoniga integratsiyasi hamda amaliy natijalari yoritiladi.

Bugungi globallashtirish davrida ta'lim tizimi tubdan yangilanib, yangi bosqichga ko'tarilmoqda. Jahon miqyosida ta'lim jarayoniga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining kirib kelishi pedagogik yondashuvlarni keskin o'zgartirdi. Xususan, O'zbekistonda ham "Raqamli O'zbekiston - 2030" strategiyasi doirasida barcha sohalarda raqamlashtirish jarayoni olib borilmoqda. Bu jarayondan ta'lim sohasi ham chetda qolmagan. Oliy ta'lim muassasalarida o'zbek tili va adabiyoti fanini o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalasi dolzarb bo'lib, zamonaviy metodik yondashuvlarni ishlab chiqishni taqozo etmoqda. O'zbek tili va adabiyoti kabi nazariy va amaliy ahamiyatga ega fanlarni samarali o'qitish uchun an'anaviy usullarni innovatsion texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish zarur.

Muhokama

Metodik yondashuvlar: O'zbek tili va adabiyot o'qitish metodikasi til madaniyatini shakllantirish, adabiy tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiladi. Darslar o'quvchining yoshiga va qobiliyatiga mos usullarda tashkil etilishi kerak.

Raqamli texnologiyalar evolyutsiyasi: So'nggi yillarda raqamli texnologiyalar ta'limning ajralmas qismiga aylandi. Kompyuter, proyektor, multimedia vositalaridan boshlab, hozirgi kunda sun'iy intellekt, virtual laboratoriyalar, onlayn test tizimlari o'quv jarayonining funksional imkoniyatlarini oshirmoqda.

Pandemiyaning ta'siri: Masofaviy ta'lim davrida onlayn platformalarning zarurati ortdi. Video darslar, onlayn testlar, real vaqtda tahlil qilish imkoniyati o'quv jarayonini soddalashtirdi.

O'zbek tili va adabiyot o'qitish metodikasi ta'lim jarayonining muhim qismi bo'lib, o'quvchilarga til madaniyatini o'rgatish, adabiy asarlarni tushunish va baholash ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan. Bu metodika nafaqat tilning grammatik qoidalarini o'rgatish, balki o'quvchilarning fikrlash, muloqot qilish va ijodiy

yondashuvlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ona tili va adabiyot darslari orqali o'quvchilar o'z milliy madaniyatini, tarixini va ma'naviy qadriyatlarini chuqurroq anglash imkoniga ega bo'ladilar. Metodik yondashuvlar o'qituvchining darsni qanday tashkil etishi, o'quvchilarga qanday usullar bilan bilim berishi va ularni qanday rag'batlantirishi bilan belgilanadi. Ona tili va adabiyot o'qitish metodikasi o'quvchilarning yosh va qobiliyatlariga moslashgan holda, dars mazmuni va shakllarini tanlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, bu metodika o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, o'z fikrlarini aniq va ravon ifoda etishga, hamda adabiy asarlarni tahlil qilishga o'rgatadi.

So'nggi yigirma yil ichida ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarning qo'llanilishi tobora kengaydi. Ilgari texnik vositalardan foydalanish ta'lim jarayonida noodatiy va eksperimental holat sifatida qaralgan bo'lsa, bugungi kunda raqamli texnologiyalar o'quv jarayonining ajralmas komponentiga aylandi. Ayniqsa, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi natijasida dars berish uslublari, pedagogik yondashuvlar va o'quv resurslarining ko'rinishlari tubdan o'zgardi. Ta'lim berishda endilikda nafaqat bilimni yetkazish, balki uni vizual, interaktiv, tahliliy usullar orqali chuqur anglatish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Avvalgi yillarda kompyuter sinflari, proyektorlar va multimedia vositalaridan foydalanish katta yangilik bo'lib ko'ringan bo'lsa, hozirda bu vositalar ta'limning oddiy atributiga aylangan. Ayni vaqtda onlayn platformalar, raqamli darsliklar, sun'iy intellekt asosida ishlovchi tizimlar, virtual laboratoriyalar va simulyatsiyalar o'quv jarayonining funksional va metodik imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirmoqda. Shu sababli o'qituvchi roli ham o'zgarib bormoqda: u endi faqat bilim manbai emas, balki raqamli muhitni boshqaruvchi, talabani o'quv faoliyatini yo'naltiruvchi murabbiy sifatida qaralmoqda.

Raqamli transformatsiya, ayniqsa, pandemiya davrida o'zining dolzarbligini namoyon etdi. Bu davrda ko'plab ta'lim muassasalari qisqa vaqt ichida masofaviy ta'limga o'tishga majbur bo'ldi. Shu jarayonda onlayn platformalarning qulayligi va zarurati yanada chuqurroq anglab yetildi. Ayniqsa, darslar video formatda o'tilishi, onlayn testlar orqali bilimni baholash, talabalar faoliyatini real vaqtda kuzatish imkoniyati o'quv jarayonini boshqarishda katta yengilliklar yaratdi. Bu esa o'z navbatida ta'lim sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida ham raqamli ta'lim vositalaridan foydalanish bosqichma-bosqich yo'lga qo'yilmoqda. Jumladan, **Moodle, Google Classroom, Edmodo, Microsoft Teams** va **Ziyonet** kabi platformalar orqali darslar tashkil etilishi, vazifalar berilishi, ilmiy hamda ijodiy ishlanmalarni onlayn baholash imkoniyatlari mavjud. Bu tizimlar nafaqat an'anaviy o'quv formatini zamonaviy shaklga olib chiqmoqda, balki o'qituvchi va talaba o'rtasidagi aloqa shakllarini ham diversifikatsiya qilmoqda. Jumladan, yozma fikr almashish, onlayn forumlarda munozaralar olib borish, interaktiv topshiriqlar bajarish orqali talabalarning dars jarayoniga jalb etilishi kuchaymoqda.

Ushbu platformalar yordamida til va adabiyot fanlarini o'qitishda ham yangi yondashuvlar paydo bo'ldi. O'zbek tili va adabiyoti fanlarida nafaqat matnlarni o'qish, balki ularni tahlil qilish, muhokama qilish, dramatik sahnalarni virtual tarzda ijro etish, yozma ishlarga sun'iy intellekt asosida tahliliy izohlar olish kabi imkoniyatlar taqdim etilmoqda. Bu esa talabalar dunyoqarashining kengayishiga, badiiy tafakkurining shakllanishiga, tahliliy fikrlash ko'nikmalarining rivojlanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, o'zbek adabiyoti

namunalarini raqamlashtirish, ularni audio va video formatda taqdim etish, yozuvchilarning hayoti va ijodiga bag'ishlangan virtual ekspozitsiyalar orqali adabiy merosni o'rganish ancha qulaylashdi. Masalan, Alisher Navoiy, Abdulla Qodiriy, Cho'lpon kabi adiblar asarlarini interaktiv grafikalar, ovozli sharhlar, kontekstual izohlar bilan birga o'rganish imkoniyati yaratilmoqda. Bu esa talabalarning matnini nafaqat o'qish, balki anglash, his qilish, voqelik bilan bog'lay olish qobiliyatini oshiradi.

Raqamli texnologiyalar yordamida yozma savodxonlik, matn yaratish, ifoda vositalarini to'g'ri tanlash, til me'yorlariga rioya qilish bo'yicha mashqlarni avtomatlashtirish mumkin bo'ldi. Masalan, sun'iy intellektga asoslangan grammatik tahlil dasturlari, avtomatik tarjima vositalari va til o'rgatish ilovalari til o'rganish jarayonini osonlashtirmoqda. Shu orqali o'zbek tilini chet ellik talabalar uchun ham interaktiv, tushunarli va zamonaviy metodlar bilan o'rgatish imkoniyati kengaymoqda.

O'zbek tili va adabiyoti — bo'yicha darslarni samarali tashkil qilish, o'quvchilar bilan doimiy aloqada bo'lish, bilimlarni nazorat qilish va kerakli o'quv resurslarini yetkazib berishda bir qator raqamli platformalardan foydalanilmoqda. Quyida ushbu vositalarning asosiylari va ularning o'zbek tili hamda adabiyoti fanlaridagi qo'llanish xususiyatlari bayon etiladi:

1.Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) — ochiq kodli, onlayn ta'lim platformasi bo'lib, asosan talabalar bilimni nazorat qilish, topshiriqlarni berish va ularni baholash imkonini beradi.

2.Google Classroom — interaktiv va ko'p funksiyali dars platformasi bo'lib, ayniqsa, zamonaviy texnologiyalardan foydalanishga qiziqadigan o'qituvchi va talabalarlar orasida mashhur. Video, rasm, matn, havola kabi turli formatdagi dars materiallarini yuklash va ulashish imkonini beradi.

3.ZiyoNET — O'zbekistonda yaratilgan va milliy ta'lim tizimiga moslashtirilgan yagona o'quv-axborot portali bo'lib, ayniqsa o'zbek tili va adabiyoti fanlari uchun katta resurs bazasiga ega.

4.Telegram, WhatsApp kabi messenjerlar ta'lim tizimida bevosita o'quv platformasi bo'lmagan bo'lsa-da, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi tezkor aloqaning eng qulay vositalari hisoblanadi.

5.Elektron kutubxonalar (EBSCO, JSTOR va boshqalar) Ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo'llab-quvvatlashda, ayniqsa yozma ishlarda manba tanlash va ilmiy maqolalar bilan ishlashda EBSCO, JSTOR, Google Scholar, SpringerLink kabi xalqaro elektron kutubxonalar muhim ahamiyatga ega.

Natija

- Raqamli texnologiyalar o'zbek tili va adabiyot fanini interaktiv, qiziqarli, vizual va tahliliy asosda o'qitish imkonini yaratmoqda.

- Onlayn platformalar orqali ta'lim jarayoni qulay va samarali shaklga kelmoqda.

- Mustaqil izlanish, interaktiv o'quv faoliyati, tahliliy fikrlash, o'z-o'zini baholash imkoniyatlari ortmoqda.

- Raqamli resurslardan foydalanish til o'rgatishda ham, adabiy tafakkurni shakllantirishda ham sezilarli samaradorlik bermoqda.

Zamonaviy ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanish faqatgina darsni texnik jihatdan boyitish emas, balki metodik yondashuvlarni tubdan yangilashni talab qiladi. Dars jarayonining maqsadga muvofiqligi, talabalarning faolligini oshirish, ularning mustaqil fikrlash

va tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirishda raqamli vositalarning to'g'ri va samarali integratsiyasi muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, o'zbek tili va adabiyoti fanlarini o'qitishda bu vositalar dars mazmunini chuqurlashtirish va uni zamon talablari darajasida tashkil qilish imkonini beradi. Raqamli texnologiyalardan foydalanish nafaqat darslarni qiziqarli qilish, balki metodik yondashuvni yangilashni ham taqozo etadi. Bunda quyidagi usullar samarali hisoblanadi:

- Video darslar orqali murakkab nazariy tushunchalarni soddalashtirish;
- Virtual muhitda bahs-munozaralar tashkil etish orqali interaktivlikni oshirish;
- Elektron testlar yordamida talabalar bilimni tezkor va samarali nazorat qilish;
- Onlayn loyiha va taqdimotlar orqali ijodiy yondashuvni shakllantirish;
- Elektron annotatsiya va konspektlar tuzish orqali matn bilan ishlash ko'nikmasini rivojlantirish.

Hozirgi kunda oliy ta'lim tizimida mustaqil ta'limga ajratilayotgan soatlarning ortib borayotgani talabalarni mustaqil izlanishga, nazariy bilimlarni chuqurlashtirishga va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga undamoqda, bu jarayonda raqamli resurslardan foydalanish o'quv jarayonining ajralmas qismiga aylanib, elektron kutubxonalar, ilmiy maqolalar bazalari, raqamli darsliklar va ochiq ta'lim platformalari orqali talabalar xabot bilan ishlash madaniyati, izlanish va tahlil qilish qobiliyati, mustaqil fikrlash va ilmiy mulohaza yuritish ko'nikmalari rivojlanmoqda, shuningdek, bu vositalar o'z-o'zini nazorat qilish, o'qishni rejalashtirish va raqamli texnologiyalardan maqsadli foydalanish madaniyatini shakllantirishda ham muhim ahamiyat kasb etmoqda, masalan, "O'zbek romanchiligi taraqqiyoti" mavzusida mustaqil ish tayyorlayotgan talaba elektron kataloglar, onlayn ilmiy bazalar va raqamli kutubxonalardan foydalanib, zarur manbalarni izlab topadi, ularni tahlil qiladi va ilmiy asoslangan xulosalarga keladi, natijada raqamli resurslar yordamida tashkil etilgan mustaqil ta'lim nafaqat bilim olish, balki ilmiy-nazariy salohiyatni oshirish, tahliliy yondashuvni shakllantirish va ta'lim sifatini yaxshilashda samarali omil bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, raqamli texnologiyalarni o'zbek tili va adabiyoti ta'limiga chuqur integratsiya qilish, nafaqat mavjud pedagogik jarayonni takomillashtirish, balki fanni xalqaro ta'lim muhitiga uyg'unlashtirish imkonini ham yaratadi. Istiqbolda ushbu yo'nalishda ta'lim mazmuniga moslashtirilgan interaktiv dars konstruksiyalarini ishlab chiqish, o'quv dasturlarini raqamli pedagogika asosida yangilash, zamonaviy elektron manbalarni ishlab chiqish, sun'iy intellekt yordamida shaxsga yo'naltirilgan o'qitish tizimlarini joriy etish va virtual laboratoriyalarni yaratish kabi strategik bosqichlarni bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etish dolzarb vazifalardan sanaladi. Shu bilan birga, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyasini rivojlantirish, ularni raqamli vositalar bilan ishlashga o'rgatish va ilmiy-uslubiy jihatdan qo'llab-quvvatlash ham kelajakda raqamli ta'lim sifatini belgilovchi asosiy omillardan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston - 2030" strategiyasi to'g'risidagi qarori. - Toshkent, 2020.
2. Karimov I. A. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. - Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
3. Xolmurodova M. Oliy ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanish metodlari. - Toshkent: O'zMU nashriyoti, 2021.

4. Jo'rayev S. O'zbek adabiyotini o'qitishda innovatsion metodlar. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2019.
5. Qosimova D. Til va adabiyot darslarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.
6. Davlatova M. Higher Education in the Digital Age: Uzbek Experience. – Journal of Education and Practice, 2021.
7. Mirkhalilova Nargiza Akbarovna Foundations for developing functional literacy in students. Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations. volume 4, issue 2, 2025. 715-718 b. <https://ijmri.de/index.php/jmsi>
8. N.A.Mirxalilova, M.M.Usmanova, L.A.Xunarova. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida funksional savodxonligini shakllantirishning nazariy va metodik manbalari. "Maktabgacha va maktab ta'limi" pedagogik, psixometodologik va tabiiy fanlarga ixtisoslashgan ilmiy jurnali, 2025-yil, may, №5-son, 116-119 bet, <https://maktabgacha-va-maktab-talimi-jurnal.uz/index.php/jurnal/article/view/1028>
9. Mirxalilova Nargiza Akbarovna. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida funksional savodxonlikni shakllantirishning aspektlari. TADQIQOTLAR, (2025).. 55(1), 228-233 b. <https://journal-web.uz/index.php/07/article/view/931> <https://journal-web.uz/index.php/07/issue/view/14>
10. Mirxalilova Nargiza Akbarovna. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida funksional savodxonlikni tashkil etish. Лучшие интеллектуальные исследования Vol. 38 No. 2 (2025): | ЧАСТЬ-38 | ТОМ-2. 193-201 b <https://scientific-jl.com/luch/article/view/1415/1354>
11. Z.S.Sadriddinova, M.S.Tadjibayev. Alisher navoiyning "Devoni foniy" va "Xazoyin ulmaoniy" kulliyoti poetikasidagi mushtarak va farqli jihatlar. Academic Research in Educational Sciences. Volume 3 | Issue 5 | 2022 https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=oCJOijsAAAAJ&citation_for_view=oCJOijsAAAAJ:u-x6o8ySG0sC
12. Sadridinova Zarina Shuhrat qizi, & Xaitboyeva Yulduz Abdurashid qizi. (2024). So'z san'ati. so'z san'atini o'rganishning ahamiyati . Ta'lim Innovatsiyasi Va Integratsiyasi, 17(4), 87–96. Retrieved from <http://web-journal.ru/index.php/ilmiy/article/view/3833>
13. Sadridinova Zarina Shuhrat qizi, & Bozorboyeva Ruxshona Dilshod qizi. (2024). O'qituvchining ish faoliyatida nutq madaniyatini shakllantirish . Ta'lim Innovatsiyasi Va Integratsiyasi, 17(4), 97–102. Retrieved from <http://web-journal.ru/index.php/ilmiy/article/view/3834>
14. Ziyonet. Elektron ta'lim resurslari portali: www.ziyonet.uz